

ДАНАС НА ПОЗОРЈУ

11.00 часова / Међународна селекција „Кругови“

Округли сто: Ноћ с Алексом

12.00 часова / Такмичарска селекција

Округли сто: Што на поду спаваш

17.30 часова / СНП, горњи фоаје Сцене „Пера Добриновић“

Дани књиге

Промоција позоришних издања
„Сцена“, часопис за позоришну уметност
Учествују уредници часописа

Оливера Милошевић „Театрологике 2“

Учествују Оливера Милошевић, Иван Меденица и Ружа Перуновић

Сава Анђелковић „Генеза Стеријиних комедија“

Учествују Весна Крчмар и Мирослав Мики Радоњић

18.00 часова / Новосадско позориште

Позорје младих

Бела Пинтер: ПРЉАВА

Академија уметности Нови Сад (Класа глуме на мађарском језику)

4. година глуме

Класа: проф. МАРГАРЕТА ТАБОРОШИ / *Táborosi Margaréta*

Играју

ИРЕНА, четрдесетдвогодишња жена без деце: ЛЕА МЕЗЕИ ГРЕШАК / *Mezei Gresák Lea*

АТИЛА, Иренин партнер: АДАМ АЂАШ / *Ágyas Ádám*

РОЖИ, дете на државном старању, са надимком „Прљава“: РЕГИНА САБО / *Szabó Regina*

АНИТА, дете на државном, старању, Рожикина другарица, Циганка: ФАНИ ДУПАК /

Dupák Fanni

ЧИКА БАНДИ, пензионер у селу Чевар: ЧАБА БЕНЦЕ КЕМИВЕШ / *Kőműves Csaba Bence*

ЧИКА ПАЛИ, пензионер у селу Чевар: АНАБЕЛА ХОДИК / *Hodik Annabella*

БЕЛА, кондуктер у селу: БЕЊАМИН ВАРГА / *Varga Benjámín*

ЕТУШКА, Белина жена: АНАБЕЛА ХОДИК / *Hodik Annabella*

ПРОФЕСОР: ЧАБА БЕНЦЕ КЕМИВЕШ / *Kőműves Csaba Bence*

СОЦИЈАЛНА РАДНИЦА: АНАБЕЛА ХОДИК / *Hodik Annabella*

РЕГЕШ ЈАНОШ: БЕЊАМИН ВАРГА / *Varga Benjámín*

СЕРЖ: ЧАБА БЕНЦЕ КЕМИВЕШ / *Kőműves Csaba Bence*

ПОЛИЦАЈАЦ: БЕЊАМИН ВАРГА / *Varga Benjámín*

КАЛМАН ЛАКАТОШ, дете на државном старању: ЧАБА БЕНЦЕ КЕМИВЕШ / *Kőműves*

Csaba Bence

ЖОЛТ МАКАРО, дете на државном старању: БЕЊАМИН ВАРГА / *Varga Benjámín*

Режија: ЕРВИН ПАЛФИ / *Rálf Ervin*

Кореографија: ЂЕРЂ ВИРАГ / *Virág György*

Драматуршки консултант: **КОРНЕЛИЈА ГОЛИ / Góli Kornélia**
 Тон: **АКОШ ДИЕНЕШ / Dienes Ákos**
 Светло: **РОБЕРТ КЕРЕКЕШ / Kerekes Róbert**
 Дизајн светла: **РОБЕРТ МАЈОРОШ / Majoros Róbert**

Представа траје 1 сат и 35 минућа

19.30 часова / Позориште младих
ТАКМИЧАРСКА СЕЛЕКЦИЈА
 Бранислав Нушић

ПОКОЈНИК

Црногорско народно позориште Подгорица и Центар за културу Тиват (Црна Гора)

Режија и адаптација: **ЕГОН САВИН**
 Сценографија: **ВЕСНА ПОПОВИЋ**
 Костимографија: **ЈЕЛЕНА СТОКУЋА**
 Асистенткиња костимографкиње: **ГОРДАНА БУЛАТОВИЋ**
 Избор музике: **ЕГОН САВИН**
 Сценски говор: **ДУБРАВКА ДРАКИЋ**
 Асистенткиња редитеља: **РАДМИЛА БОЖОВИЋ**
 Дизајн светла: **МИЛИ МАЛОВИЋ**
 Дизајн тона: **МЛАДЕН НИКЧЕВИЋ**

Играју

Спасоје Благојевић: **МАРКО БАЋОВИЋ**
 Павле Марић: **БОЈАН ДИМИТРИЈЕВИЋ**
 Рина: **НАДА ВУКЧЕВИЋ**
 Анто: **ГОРАН ВУЈОВИЋ**
 Милан Новаковић: **АЛЕКСАНДАР РАДУЛОВИЋ**
 Љубомир: **ЛАЗАР ДРАГОЈЕВИЋ**
 Мило: **СЛАВКО КАЛЕЗИЋ**
 Господин Ђурић: **СЛОБОДАН МАРУНОВИЋ**
 Младен Ђаковић: **СТЕВАН ВУКОВИЋ**
 Аљоша: **ДЕЈАН ИВАНИЋ**
 Адолф Шварц: **СТЕВАН РАДУСИНОВИЋ**
 Софија: **РАДМИЛА БОЖОВИЋ**
 Марија: **ЈАДРАНКА МАМИЋ**
 Агент: **ДРАГАН РАЧИЋ**
 Жандар: **СЛОБОДАН ВУЈАДИНОВИЋ**

Представа траје 1 сат и 35 минућа

20.30 часова / Академија уметности Нови Сад

Позорје младих

Биљана Србљановић: СКАКАВЦИ

Академија уметности Нови Сад (Класа глуме на српском језику)

Дипломска представа класе глуме на српском језику

Класа: проф. БОРИС ИСАКОВИЋ; сам. стр. сарадник МИЉАН ВОЈНОВИЋ

Играју

Надежда: **МАРИЈА АШАНИН**

Милан: **СТРАХИЊА ПУШКАРЕВИЋ**

Дада: **НЕВЕНА КОВАЧЕВИЋ**

Фреди: **МАРТА ШЧЕКИЋ**

Алегра: **ЈОВАНА ОМЕРОВИЋ**

Жана: **НИНА ПЕРГЕ**

Максим, Макс: **ОГЊЕН МИЋОВИЋ**

Г-дин Игњатовић, академик, Миланов отац: **РАДЕ ПЕРОВИЋ**

Г-дин Јовић, Фредијев и Дадин отац: **АЦА ЛАЗИН**

Г-дин Симић: **МАРКО ПЕТКОВИЋ**

Г-ђа Петровић, Жанина мама: **МАЈА ЈЕЛИЋ**

Режија: **Борис Исаковић**

Асистент режије: **Миљан Војновић**

Дизајн сцене у сарадњи са Сцен – Центром за сценски дизајн,
архитектуру и технологију ФТН-а

Сценографија: **Зоја Ердељан**

Асистенти сценографа: **Доротеја Јонов, Зорана Рабреновић**

Консултант сценографа: **Радивоје Динуловић**

Захваљујемо на асистенцији при изради сценографије Душану Лукићу

Костим: **Сенка Раносављевић**

Консултант за шминку: **Горислав Видаковић**

Дизајн звука: **Предраг Ђорђевић** и студенти **Дизајна звука АУНС**, ред. проф. Александра Стојшина

Дизајн светла: **Лука Ђуричин, Немања Тмушић**, студенти **Дизајна светла Академије уметности у Новом Саду**; Професори: **Жарко Лазић**, ванр. проф. и **Борис Буторац**, доцент

Представа траје 2 сата и 10 минута

Такмичарска селекција
ПОКОЈНИК

ИЗВЕШТАЈ СЕЛЕКТОРА

ПОКОЈНИК, писац Бранислав Нушић, режија Егон Савин; Црногорско народно позориште Подгорица и Центар за културу Тиват (Црна Гора)

Сажета, оштра, опака црна комедија, тамна гротеска, са несумњивим честицама криминалистичког жанра (варирајте на то жанровско одређење, колико Вам драго!) али то је редитељски спроведено тако да не ремети ни богатство, ни комплексност Нушићеве драме, а уз све то је језички прилагођена црногорском крају. Свеједно, тако измештена, или не, она свакако сасвим добро пристаје нашем добу. *Покојник* је, без двојбе, чиста друштвена сатира, у којој је реч о томе како криминалци прикирвени плаштом крупног капитала поробљавају нескривено поштене грађане, а уз садејство судства, медија, полиције и политике. *Покојник* Егона Савина је жесток обрачун са лажним друштвеним моралом, лицемерјем, корупцијом, лоповлуком и другим облицима непочинства у миљеу такозваног високог друштва.

Миливоје Млађеновић

ЕКС ЛИБРИС

СПАСОЈЕ: Ама, остави се ти мога' наследства... Реци ти мени... Уосталом, нема шта да ми кажеш. То је немогуће. Приђи. Дуни. Ти опет пијеш од раног јутра.

АНТО(*ујорно*): Не пијем капи једне. Видио сам га!

СПАСОЈЕ (*нервозно*): Он то па то!

РИНА: Можете мислити како је тек мени било кад ми је рекао.

АНТО: А можете мислити како је тек мени било кад сам га видио. Ноге су ми се прекинуле, читавог ме обли зној, почео сам да дрхтим као прут.

СПАСОЈЕ: Не знам шта имаш ти ког ђавола да дрхтиш?

АНТО: Како што, а оних 10.000 динара што сам му остао дужан?

СПАСОЈЕ: Па ти си се на суд заклео да си му вратио те паре.

АНТО: Заклео сам се, не велим да нисам, али он тада није био жив, а сад је жив.

(Бранислав Нушић, *Покојник*)

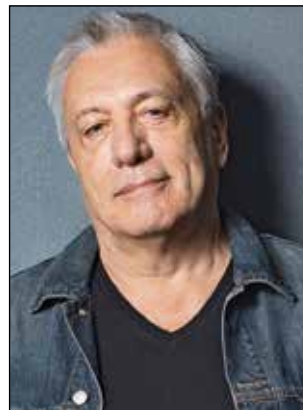
УМЕСТО БИОГРАФИЈЕ ПИСЦА

**Бранислав
Нушић (1864–1938)**

Кроз дуги низ година мога рада, ја сам стекао широки број читалаца и гледалаца, те бих могао кратко одговорити да за њих пишем али то би био доста неодређен одговор. Рећи ћу одређеније: Пишем за оне који су жељни ведрине на облачном небу нашег доба, пишем за оне који су жедни свежег окрепљења на уморном путовању кроз беспуту садашњицу, пишем за оне који не мисле да свет и живот треба само кроз сузе посматрати, пишем за оне који не потцењују значај смеха у животу човеком.

РЕДИТЕЉ

**Егон Савин
(Сарајево, 1955)**

Дипломирао је режију 1979. на Факултету драмских уметности у Београду у класи професора Дејана Мијача. Већ својим првим режијама стекао је репутацију једног од најзначајнијих српских и југословенских редитеља. Ради као редовни професор на Катедри за позоришну режију на ФДУ у Београду. Режирао је разноврстан драмски репертоар, од савремених аутора у неформалним трупима, до светских класика у највећим националним театрима. Радио је широм бивше Југославије: Београд, Загреб, Нови Сад, Скопље, Сарајево, Подгорица... Представе Егона Савина игране су широм света: Њујорк, Беч, Чикаго, Монреал, Торонто, Париз, Нанси, Милхајм, Висбаден, Цирих, Тел Авив, Варшава, Праг, Будимпешта, Трст...

Добитник је многобројних награда, између осталих и пет Стеријиних награда за режију, те две за адаптацију и Стеријине награде за нарочите заслуге (2005).

КРИТИКА

Нескривени ужас бандитизма

Покојник је последња завршена и уједно најмрачнија комедија Бранислава Нушића и зато многи сматрају да је *Покојник*, од свих његових комедија, најближи грађанској драми. Једном приликом Егон Савин је рекао да је себи дао у задатак да докаже да је Нушић не само изванредан комедиограф већ и недовољно признат писац драма из грађанског живота. Он је с успехом поставио Нушићеве „отписане“ грађанске драме *Тако је морало бити* и *Пучина* (обе у ЈДП-у). Поставка *Покојника* у Црногорском народном позоришту је наставак рада на овој мисији. Но, ова представа има и друге квалитете карактеристичне за претходне режије Егона Савина.

Егон Савин је мајстор за адаптацију текста. Он зна како да текст деликатно пребази у другачији миље, а да не разори структуру и поремети односе међу ликовима. Тако се овај *Покојник* дешава у Црној Гори између два светска рата. У представи је урађено веома добро језичко прилагођење текста које Нушићу није наудило, а глумцима је омогућило да ликовима дају додатни локални „шмек“. Једина већа интервенција на тексту коју је направио Егон Савин је та што је избацио ликове који су везани за подзаплет око венчања Спасојеве кћери. Када је избачен споредни заплет из текста представе, *Покојник* је постао чиста друштвена сатира – веома опора драма о друштву у коме бандити под велом крупног капитала пљачкају честите грађане и у томе им помаже судство, медији, полиција и политика. Тај ужас бандитизма акционе групе окупљене око Спасоја редитељ је додатно подвукао тиме што они седе збијени на канабе, окренути ка публици када говоре најужасније и најгнусније реченице, оне у којима откривају механизам помоћу кога владају и начин на који размишљају о себи и свету. На тај начин редитељ нам говори да пљачкашка банда више нема потребе да се крије. Они јавности могу отворено рећи све и њима више нико не може стати на пут, јер су све полуге власти у њиховим рукама. Нас у публици готово да спадне ужас када Спасоје, након што је послао Марића на пут без повратка, цитира народну изреку да правда увек побеђује. Једини излаз из ове ситуације је смех. Смех нам помаже да разумемо да, ма колико да су покрали и шта год да су упропастили, Спасоје и дружина ипак су само плашљиви малограђани којима се указала неочекивана прилика за добит.(...)

Марина Миливојевић Мађарев
Време, 8. децембар 2022.

Повратак из света мртвих

(...) Режија Егона Савина је преовлађујуће реалистичка, ликови су одређени суптилном психолошком веродостојношћу и скоро опипљивом тежином драмског израза. У њима готово да више нема оне лепршаве, безазленије комичности Нушићевих ранијих ликова, смешних бедника попут лешинара из ожалашћене породице, или грамзиве министаркине фамилије. Стварност друштвено-политич-

ке трулежи убила је могућност наивније и лаганије игре, остављајући скоро само простор за тамну гротеску. Она повремено изазива горак смех због апсурдних решења, на пример у сцени лажног колективног читања новина, у покушају игнорисања покојниковог повратка.

Бојан Димитријевић сталожено и уверљиво реалистички представља Павла Марића, изневереног супруга и ам-

бициозног научника који нестаје након сазнања да га манипулативна супруга Рина (Бранка Оташевић) vara с пријатељем Новаковићем (Александар Радуловић). Његов повратак из „мртвих“ изазива жестоке потресе у круговима друштвено-политичке елите, буди панику и страх од губитка привилегија, дрмајући стубове друштва. А чињеница да не успева да их сруши, може се тумачити као симболичан знак немогућности промене – кривоклетници и сплеткароши урадиће све како би задржали своје позиције. На том бескомпромисном путу, они разоткривају понављајуће механизме одржавања власти – од прављења медијских сплетки, до оптужби за шпијунажу, што нам је све, данас и овде, и даље болно препознатљиво.

Марко Баћовић игра Спасоја Благојевића, шефа операције у борби враћања мртвака у свет мртвих, бестидног, неумољиво хладног покварењака, увек приправног у борби да очува моћ. Ипак, и та маска челичне снаге пада у односу са Ђурићем (Слободан Маруновић), када се разоткривају слабост, љигавост, улизиштво и бескичмењаштво у његовој гротескној сцени цмиздрења, доказујући да нико није недодирљив.

Ретке призоре чисте комике доноси Славко Калезић у улози Мила, користољубивог Рининог љубавника, и врцавог следбеника вере у моћ виска, или фенг шуија, изазивајући лагану комичку. Стеван Радусиновић је Адолф Шварц, један у низу муљатора који дефилију на тој позорници вуцибатина, свету у коме се жене дају механички, по инерцији. Собарица Софија (Радмила Божовић) шири ноге по потреби, безлично и хладно, указујући на суморност њене позиције и односа према њој. Једна од жртава друштвене суровости је и Аљоша (Дејан Иванић), сенка од човека, несигуран, муцав и такође разорен због женине прељубе. (...)

Ана Тасић
Полиџика, 5. август 2022.

Богати умиру двапут

(...) Иако се чини да се није много тога променило у вечитим људским манама о којима је Нушић у својим великим комедијама тако ефектно, смешно, али доброћудно писао, поставка на црногорску сцену *Покојника*, најзначајнијег комедиографа на овим просторима, после скоро три деценије одсуства, осветлила је сасвим савремен, другим временом изоштрени и знани феномен – над капиталом мора да се бди, никаква емоција не сме да га угрози, имућан човек мора да буде не само вечно на опрезу од ближњих, који би да га покраду, већ и од власти, испоставило се, још једног помагача у избегавању и правде и људског права на поштено стечену имовину.

Мајстор у анализи грађанског, драмског Нушићевог проседа, не тако много хваљеног, колико је његова комедија, Егон Савин је аутентичним позоришним средствима исплео драмску дедукцију, анатомију и анамнезу злочина над Павлом Марићем, који се, повређен издајом жене, повукао на годину дана у анонимност. Гост из Београда, Бојан Димитријевић, мајстор сценске комедије, Марића је одиграо суздржано, драмски, са унутрашњим покрићем поштењег човека, који нема нечасних тајни и искрено је изненађен апсурдом у који запада.

Тај Димитријевићев драмски потенцијал показао се као одлична супротност гротескном марићетлуку и бескарактерности блиског му Спасоја Благојевића, кога Марко Баћовић изврсно представља као страшливца, мутиводу и манипулатора најниже врсте, што кулминира отправањем Марића назад у „илегалу“, с туђим пасошем у рукама... Савин гради *Покојника* на врло осетљивој граници између комедије као преобучене трагедије, и социјалне сатире, која изазива чемеран осмех, пре него здраво весеље уоченим карактерним манама одређеног, или сваког менталитета. Пребацивши радњу у Подгорицу у тридесетим годинама двадесетог века, редитељ је постигао ефекат парадокса, рачунајући на контекст чојства, увек истицан у Црној Гори. Сценографија Весне Поповић дала је, у прилог томе, симболичну вертикалу, пресечену окном кроз које се, као у кримићу, види претећа силуэта онога („покојника“) који се враћа у свој брак и иметак, што давно више не постоји.

Бранка Оташевић је Рину, прељубницу и спонзорушу, одлично играла на идеји да су лепота и грамзивост природне особине и да их се не треба стидети. Горан Вујовић, као Анто, врло успешно је потцртавао комедију у овој суровој драми, а Александар Радуловић, Лазар Драгојевић, Славко Калезић, Слободан Маруновић и Стеван Вуковић су „актанцијалну групу“, која је смутила и успешно извела савршен злочин из користољубља, тачно и упечатљиво представили као стоглаву хидру спреге високог капитала и коруптивне власти.

Јелена Стокућа је прецизним костимом и контрастом (пурпурно црвена Ринина хаљина, која је и њен карактер) додатно уозбиљила игру, која је показала да је Нушић написао opak, оштар комад, који се не опире савремености, него је чини још болнијом.

Драгана Бошковић
Вечерње новоси, 5. август 2022.

У ВРЕМЕ НЕСИГУРНО

МАСКА ВЛАСТИ И НОВЦА

...У *Покојнику* је одустао од свог правила (ко би могао вољети већину јунака ове комедије?) и уместо смеха јавио се ужас. Једним помаком у расплету, велики комедиограф и нехотице је написао можда најбољу драму српске књижевности између два рата. Нушић у *Покојнику*, кроз „харлекинску горку гримасу“, скида маске и разобличава стубове друштва... Нушић се према својим негативним ликовима (позитивни једва и да постоје) увек односио на добродушни и беневољентни однос, у *Покојнику* он не постоји, на пример у Спасоју Благојевићу сагледавамо право лице сталне Нушићеве „маске власти и новца“. Промењен однос аутора, уместо фамилијарно-субјективно у хладно-објективни, претворио је једну готово типизирану маску *senexa iratusa* („бесни старац“) у тип окорелог, похлепног и опаког човека, који не бира средства у заштити свога, иначе преварама и махинацијама стеченог богатства.

...У питању је стабилан и солидан поредак једног урбанизованог и фрустрираног друштва. У том деформисаном свету само је стицање богатства или угрожавање богатства догађај који потреса и који има вредност. Само новац има моћ да узбуди и покрене. Само је новац сензација. Капитал је божанство којем се сви клањају и због кога су спремни да продају и душу и тело. У *Покојнику* је превасходно реч о моћи новца.

Павле Марић није носио покретачког мотива, већ група људи коју његова изненадна појава погађа и егзистенцијално угрожава. И зато је концентрација радње сведена на пљачкаше, а не на опљачканог... „Живи пулс Нушићеве сцене не бије са сукоба добра и зла, него са трења зла са злим“ (Јосип Кулунџић).

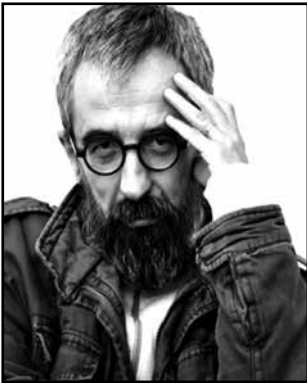
...Ускоро ће се показати да су пљачкаши, захваљујући управо „покојниковом“ новцу и научном раду, заузели изузетно чврсте позиције у друштву и тако постали његови стубови. А рушење стубова значи истовремено и рушење друштва. „Покојник“ постаје *ојасносћ ширеј обима*. Онај ко угрожава развој акционарског друштва „Илирија“, угрожава и безбедност државе. Од тог тренутка дефинитивна ликвидација „случаја“ Павла Марића само је ствар технике...

„Харлекински се свуда весело смејао, на путу око света, по београдским салонима, министарским кабинетима... па кад је видео да се око њега више нико не смеје, он је направио – горку гримасу.“ Потез достојан Гогоља.

Чудна је моја судбина, левичари ме не љубе као књижевника, веле да сам буржоаско ћаскало, забављач и ништа више, а десничари ме љубе у комунисте, а ја – ја нисам ни десничар ни левичар. Можда ми што и смеја (из писма сарајевском пријатељу Стевану Бракусу 1938). / Јосип Лешић, Бранислав Нушић, Живот и дјело, Стеријино позорје, Матица српска, Нови Сад 1989.

Приредила Александра КОЛАРИЋ

ИНТЕРВЈУ

Дарко Цвијетић
писац

ОДГОВОРНОСТ ЉУБАВИ

Дарко Цвијетић је пре свега писац, али је и глумац и драматург. На прошлогодишњем Стеријином позорју гледали смо „Шиндлеров лифт“ представу коју је по његовом роману режирао Кокан Младеновић. У овогодишњој селекцији имали смо прилику да видимо представу „Што на поду спаваш“, исто по Цвијетићевом делу, исто у режији Кокана Младеновића, с тим да Цвијетић у овој представи и игра и то – самога себе. О тој улози, која је својеврсна привилегија, награда за храброст, о траумома са којима је нужно суочити се и о одговорности љубави, Дарко Цвијетић говори за Билтен.

Посебна је привилегија играти себе у представи по свом тексту, а опет, то је врло сложена позиција. Шта ти је то искуство донело?

Мислио сам да сам, ставивши тачку на роман, завршио проблем, али ме мануфактура мајстора Кокана Младеновића, која је ипак нешто другачија, увукла у овај процес. Ми смо већ сарађивали на представи „Шиндлеров лифт“, а овде су се ствари тако посложиле да један лијеп тродомни ансамбл који долази из три државе, осим господина Игора Павловића, госпође Плескоњић и мене, остало су све врло млади глумци који заправо немају искуство приче коју ми причамо – о ратовима у Југославији деведестих година прошлог века. Што је добро, јер нису оптерећени на начин на који смо ми оптерећени том причом јер смо били у њој. То јесте необично, не знам да ли је било случајева да писац игра самог себе, а ако и јесте то буде натегнуто јер писац није и глумац. Овде су се коцкице тако посложиле да ја причам своју причу, да је причам са људима који је врло пажљиво прате, да је причам са људима са којима се једна синергија лијепо поклопила у некаквој коначници.

Редитељ Кокан Младеновић нас подсећа, и то је нарочито потресно, да је у тим последњим балканским ра-

товима једна младост дословно разнешена, а земља се распала у крви и пепелу.

Тако је. То је и суштина романа. Прича о распаду, прича о распаду генерација које су биле у рату, о одузимању њихове будућности, јер су те генерације трауматски толико растрзане да се никада тога неће ослободити. То је чињеница. Чињеница је да смо сви ми – и они који су окрзнути ратом, не само они који су судјеловали у њему – на страхан начин оштећени. Поготово што је та прича дубоко интимна. Ја отварам грудни кош и излажем своје унутарње органе погледу и вјетру. То је прича која је морала бити казана, дуговао сам то мојој породици, као што сам у Шиндлеровом лифту био дужан да говорим о мојим сусједима, мојим пријатељима, о распаду једног система. У овом случају такође се ради о распаду система који је можда и страшнији јер је дубоко повезан са мојом интимом, мојом породицом. Мени је тужно да се представа неће појавити ни на једном фестивалу у Босни и Херцеговини. Сваки селектор има своје нормативе и своје право да суди како жели и направи себи селекторски оквир. Али је тужно да ова прича у својој конклузији неће бити виђена у Босни и Херцеговини, небитно из којих разлога. Представа није пријављена на фестивале у Јајцу и Бањалуци, представа неће бити играна на фестивалу у Зеници... А ми смо били на фестивалу у Темишвару, сада на Позорју, тек се отварају врата у Хрватској... Представа је циљано рађена за Босну и Херцеговину, у копродукцији три велика театра. Фестовали у Босни и Херцеговини су били прилика да се погледамо у очи, да кажемо нешто једни другима. Међутим, чини ми се да моја несретна земља још увек није спремна ни за што. Није спремна за културолошке дубинске погледе, а камоли за некакво помирење које се морало давно догодити. То је оно што сам носио ових дана у себи као некакав јед, као некакву тугу. не знам да ли се ради о промишљеним одлукама или о неспоразуму – не знам и потпуно је то сада излишно. Чињеница је да представа неће доћи на мјесто свога догађања. Представа јесте играна у Сарајеву, Народно позориште је део ове копродукције, али ми се чини да она из Сарајева неће макнути.

Ми још увек, чини ми се, не можемо да разговарамо а да немамо у виду трагедију која се догодила трећег маја. Људи често неће да се суоче са својом траумом, не желе да уђу у тај простор, што је и природно на неки начин. Ти си имао храбрости читавим својим делом за то суочавање. Како је то функционисало кроз овај процес?

То је ретрауматичан процес. Роман је заиста читан у целој регији, он има своју причу, међутим, ја нисам ни сањао да ће се он догодити на позорници. То јесте, како си лијепо рекла, привилегија, али је отворати свог грудни кош врло тешко.

То си награђен за храброст.

То си исто лијепо рекла, храброст која је кореспондирала са привилегираношћу. Утолико је туга већа: да је неће видјети, можда тај капетан Топић који је из Јајца. Ми нећемо доћи на мјесто његовог живота и самоубојства. Топић је наравно фиктиван лик, али и фикција код мене има функцију факције. Намјерно их мјешам да бих добио један технолошки производ који је подједнако театаричан и литераран, да га се може усвајати овако и онако. Неко приступа томе као документу што

доноси гомилу забуна, а неко приступа тој причи као фантазмагорији... Свако има право да тумачи причу како жели.

Фото: Б. Лучић

Отворио сам себе како би прича имала врсту поузданости. Та поузданост нема утемељеност у истини, истинитост није категорија која занима умјетност. Ако је и занима она је занима као преслик стварности, покушај да се стварност разбије на микрослике, којих ми нисмо свјесни, тих малих фрејмова који промичу кроз нас. То су основни елементи трагедије која нас после сустиже. Ти фрејмови за које ми мислимо да их је свијест потиснула, да их је бол уклонила, они нам се непрекидно враћају, да ли кроз сан или кроз неки други начин... Довољно је да осјетите мирис нечега што вас врати у некакву језиву позицију... Да, рат није завршен, рат непрекидно траје, политички наратив, како се то данас воли казати непрекидно подгријава једну психотичну атмосферу у цијелој регији. Таман кад се почнемо одмицати од тога, нас се обавезно врати у рикверц, поново почињемо свој ПТСП живјети и не спавати и будити се са страховима како укључити телефон и видјети шта се то у току ноћи догодило. Плус што се тај стварни рат догађа на двеста или триста километара од нас, он је реплика нашега рата или је могуће да је наш мали рат био само реплика овога рата. Рат је категорија која је, од Хомера слијепог, до данашњих слијепца подједнака свуда. Селекторице у Босни и Херцеговини кажу: „Доста је писања о рату, добро је да млади пишу о другим темама.“ А је ли? Па рат је један перпетум мобиле који се непрекидно враћа. Сад сам сијед човек, када су почињале ствари о којима говорим био сам дјечак и ни данас ми није јасно како је то све могло да се догоди. Како смо толико ствари пренебрегнули да смо дозволили животињи у нама да се пробуди – да је Аушвиц перманентан, да су логори стално ту, да људи због једне ријечи губе животе... Ми живимо животе у којима је слобода илузија, вртимо се око хуманистичких идеја којих, чини ми се, све мање и мање има.

Можемо ли овај разговор заокружити ипак указујући на светло?

Можемо, наравно, јер сам пресрећан што сам упознао ове младе људе из све три наше несретне државе, који су толико добри.. Кокан је рекао на почетку рада да, ако не успијемо направити представу, чак и да се само спријатељимо направили смо огроман успех. Јако сам сретан што сам их упознао. Ти људи

су сада пријатељски повезани, они већ путују једни другима и договарају заједничке сарадње. Покушали смо да прокрвимо неке везе које се упорно покушавају заглаштити. Сама та чињеница је огромна и довољна. Видио сам колико је та представа вољена и у Новом Саду и Београду и у Шапцу, Сарајеву... Дакле људи су ипак жељни њежности. наша представа је позив на елементарну њежност, на загрљај. Пуно људи преплаче представу, погођени су када схвате шта све гурамо под тепих.

Ако у нечему видим фину зору будућих лијепих догађања, то су ти млади људи који су пренебрегнули све препреке који су биле испред њих. Сарајевски глумци су изгубили лет када су ишли у Зајечар, па су сели у ауто и тако дошли. Могли су да кажу: нема лета, нема представе. Они су дошли аутом и након сати пута уморни играли представу, што значи да према њој осјећају одговорност љубави. Та одговорност љубави је носећи стуб ове представе и вјерујем да ће бити пренешен даље.

Наташа Гвозденовић

Мина Петрић
кодраматург на
представи „Што на
поду спаваш“

ПРЕЖИВЕТИ УЖАСНУ СУДБИНУ И ПОСТАТИ ЧОВЕК-ПОЕЗИЈА

Некад је довољна најједноставнија информација, она је све. У овом случају, то је књига Дарка Цвијетића „Што на поду спаваш“, као и роман „Шиндлеров лифт“ – не проговараш кад прочиташ, данима гураш кнедлу низ грло – не силази. У њој и тачке, и зарези, нежно грме над људском душом. А онда дође Кокан Младеновић, који, у односу на већину спрских редитеља, изгледа да чита и после завршене академије, па настане и представа. Озбиљним знањем, уметничким и људским потенцијалом, помагало је и неколико драматурга, међу њима и Мина Петрић. Она говори и о томе што је научила од Дарка Цвијетића, да је радикална доброта, по којој би човек морао да се влада, заправо ствар одлуке...

Шта је била прва белешка на маргини књиге „Што на поду спаваш“ коју си уписала кад си почела да је читаш?

Кад сам сазнала да ћу радити драматургију представе „Што на поду спаваш“, узела сам свој примерак књиге од

деде, који га је позајмио. Деда има навик у да чита с оловком у руци – навик у коју сам од њега наследила – те су се у том тренутку маргине већ шарениле и мојим, и његовим белешкама, којима сам онда додала и трећи слој, онај професионални. Толико сам навикла да читам књиге у „разговору“ с дедом да ми је тај палимпсест његових и мојих белешака, кукица и звездица сада неразлучив. Знам једино да је моја рука морала исписати „боксер“ крај „Мате Парлова“, јер је дедина одговорила „да!“.

Шта је било важно да се не изгуби на очеку, а шта током процеса стварања представе и рекреирања пишчеве ратне и постратне трауме, а и нашег колективног ужаса које смо гурнули под тепих?

У почетку ме је мучила мисао како ћемо задржати лирску ноту романа, тј. прелепи, елиптични језик којим се Дарко служи у прози и поезији. Те су ме бриге напустиле чим сам упознала Дарка Цвијетића, за ког сам знала да ће бити и глумац у представи, јер лиризам носи са собом и живи – тако пије кафу, тако се шали, тако везује пертле на ципелама. Размишљам често како је то могуће, преживети тако ужасну судбину и постати човек-поезија.

Да ли си знала опус Дарка Цвијетића пре „Шиндлера“? Ако ниси, шта мислиш зашто не знамо за такве људе, чак ни ми који мислимо да смо релативно добро информисани?

Нисам, признајем да сам за Дарка сазнала преко „Шиндлеровог лифта“. Везано за Дарково стваралаштво проблем је конкретан и симптоматичан за регион – српска издања поезије и прича већ дуго су распродата и у Новом Саду их је немогуће наћи (романе код нас издаје Књижевна радионица Рашић), а не знам да нека књижара увози БиХ или хрватска издања. Страшно је кад посматрамо колико је наша регионална књижевна сцена мала и неважна на мапи европског или светског стваралаштва, а онда бира да се учини још мањом тако што ће се затворити у оквиру националног стваралаштва, ограничити дистрибуцију и тешко и тремо комуницирати с другим књижевностима из региона, као да не делимо језик и историју. Случај „Шиндлеровог лифта“ илуструје сав апсурд наше ситуације – истовремено је био у ужем избору за награду НИН, за књигу објављену на српском и за књигу објављену на хрватском језику (Фриц, коју је и освојио).

Сигурно је било драгоцено имати таквог човека на сцени... Какви су сурети са њим? У ком је смислу био подршка у твом послу, а у ком сте вас двоје били ослонац редитељу Младеновићу?

Драгоцено је имати Дарка на сцени и имати га као пријатеља још драгоценије. Дарко има ту особину (или пре одлуку!) радикалне доброте, која ме стално изнова одушевљава и из које пуно учим. То је избор да се увек мисли прво добро, да се не сумња у друге, да се увек пружи шанса, не буде скептичан, а камоли циничан, да се не допусти себи ни најмања бахатост а да се другима опрости. Била ми је част да радим с њим, као и са екипом представе и редитељем Коканом Младеновићем. У том смислу, пре је Кокан тај „ослонац“ који помињете, који нас је повезивао

и ослобађао, наводио да размењујемо мисли и емоције... На драматизацији смо потписани сви, а то је последица што смо драмски материјал дуго заједно обликовали импровизацијама, разговорима, разменом асоцијација, пре него што смо Кокан, Дубравко Михановић, Дарко или ја то даље обликовали у сцене. Та врста поверења редитеља спрам ансамбла и ауторског тима, и обрнуто, као и поверења у оквиру екипе, била је заиста предивна.

Чему данас служе речи које боле и допиру негде, али некако само допру и ништа више... Саосећања за туђу муку – нема, или има све мање, док речи које носе потенцијал истине излазе данас из уста оних који не би смели имати право на њих... Чини се да ћемо још дуго спавати на поду, јер се нисмо на време запитали што на поду спавамо, или није било право гласа који би нас пренуо из сна и питао зашто уопште спавамо?

Не треба потцењивати моћ коју речи имају да утеше, оснаже или препознају. Уз то, и моћ позоришта је да буди саосећање. Можда је најангажованија улога коју позориште или књижевност могу данас да имају – да пружи услове за индивидуално и колективно зацељење, а то је дуг процес.

Позориште стално поручује, поручује често важне истине и указује на велике ствари. Говори то људима који знају те велике и важне истине и ствари, а често су у публици неки други који све те истине и ствари креирају. Како нас могу чути и они други којима су те поруке намењене, наглувој већини кад неће да их чује?

Ко неће да чује – неће чути, па све и да му се позоришна представа игра у дневној соби. Верујем да постоји велики број позоришне не-публике која би била отворена да у позоришту преиспитује своје ставове и осети нешто ново. А то је популација која нема утисак да је у позориште „позвана“ или да може да га разуме. Одговорност је у овом случају на позориштима да размишљају о изградњи публике кроз креирање репертоарске политике. А одговорност нас као аутора јесте да знамо коме нешто поручујемо и онда да се квалитетом боримо да то допре до публике.

Како живиш ових дана с ехом трагедије која се десила у „Рибникару“ и Младеновцу, што је на неки начин сигурно и одјек деведесетих: оружје, статус, моћ, насиље, не бринути о слабијем? Уђи у стрељану и кафану, у којој су све риме тако једноставно равне и голе, а у библиотеку само ако се коцкарница тако зове...

Живим тако што изнутра горим од беса и очаја, а опет, хватам себе како у свакодневној комуникацији покушавам да будем нежнија према свима, не нервирам се због ситница, не подижем тон. Верујем да колективне трауме, као што је та, захтевају мало Цвијетићеве „радикалне доброте“. А вероватно сте у праву да су масовна убиства одјек деведесетих који се путем трансгенерацијске трауме преноси на људе који су рођени далеко после рата. Зато је важно враћати се на ту тему, отворити поново неке ране да би овај пут исправно зацелиле.

Шта те занима у позоришту? Које теме, писци, каква врста рада?

У сопственом драмском писму занима ме тема сећања/заборава индивидуалног и колективног. У драматуршком раду важна ми је интензивна, жива размена, у оквиру екипе у процесу стварања. Кад сам у улози позоришне публике, имам само један параметар спрема ког одређујем да ли је вредело доћи или не – постоји ли страст, било страст ауторског тима/екипе према теми коју обрађује, или страст у игри. Ако осетим да је некеме било важно ту представу да створи, и ја сам спремна да јој пружим пажњу.

У каквој су релацији данас етика, естетика и нада? Сметмо ли се надати?

Морамо. У супротном, не бисмо се смели бавити уметношћу.

Снежана Милетић

Марко Томаш

аутор текста
„Ноћ с Алексом”

ИЗМЕЂУ КРХОТИНА МЕДМАКСОВСКЕ АНТИУТОПИЈЕ

Поезија служи да се каже оно што лежи на души кад цепа се, што је тешко изговорити чак и кад си храбар. У стихове онда стављаш сву бол и немоћ, беду што осећаш око себе, али и лепоту што у оку посматрача чучи, каткад чак и наду, све оно о чему чаршијски банализатори не говоре, јер не умеју, јер им није важно.

Све оно што пише Марко Томаш, чиста је поезија. Осећамо. Кад пише о возу – осећаш да путујеш, док пише о Неретви – осећаш њено тиркизно тело, ако пише о чувеном Мосту – ето тебе шириш крила над њим док полећеш Неретви у загрљај, ако је киша натопила стране његове књиге – ти, мокар си до коже, а ако пише о навикама – све би своје променио одмах. Исто је кад пише о мерилима света – видиш да нам нема спаса – од нас самих, човека, али када пише о љубави и страсти – осећаш да се и теби самом спрема нека таква олуја. Кад Марко пише, дрхте сви дамари у човеку. Жив је – опет. Говори и ходи. А сад говори Марко Томаш, поводом своје „Ноћи с Алексом”,

у зору дана кад је изведена истоимена представа, дана када је требало да буде у Новом Саду – радовао се томе, али живот често изненадним интервенцијама прекраја наше планове и тера да неодложно кренемо за њим.

Чиме бисте, или како бисте започели једно писма с југа данас?

Данас, нажалост, неким јако тамним и толико приватним стварима да бих писмо могао послати неком искључиво блиском. Писао бих, дакле, о нечему, у људском животу, извесном, али толико стравичном да се суочавате на једини прави начин с нашом немоћи, на концу небитношћу.

Шта је симбол данашњег Мостара? Је ли то још увек Шантић? Има ли нових, позитивних симбола града?

Рекао бих да је Мостар имао више симбола од тога. Стари мост и остале мостове, Неретву, Партизанско гробље, Вележ, песму „Мостарске кише”. Могли бисмо томе додати фабрике „Хепок” и „Соко”, неке фудбалере појединачно. А сваки Мостарац на то би додао још масу старих, па и оних савремених симбола. Но, бојим се да то не би били прави симболи града, јер изван њега нису толико важни.

Некада се говорило о проклетству малих средина? Малих је средина све мање, велике су постале мале, проклетства су се умножила... Како се она могу преживети?

Гледајте, Мостар је за регион културолошки много битнији него што је то познато. Данас је политички чак у бољој позицији него раније јер је један од три главна центра у БиХ. Гради се, дакле, неки нови, надам се и Мостар свеснији самог себе. Мало људи зна да је Гордан Михаић рођени Мостарац, Јаша Гробаров (право име и презиме познато органима гоњења) и Вито Николић, такође су из Мостара, Ицо Вољевица и можда понајвећи међу њима Предраг Матвејевић. Професор је, можда, дефиниција Мостара – средина је то чија културолошка битност превазилази његове физичке габарите.

Каква је Босна и Херцеговина, је ли залечена? Могу ли је залечити само Цвијетић, Грабовач, Незировић, ви... Причају ли људи тамо или још увек ћуте? У Херцеговини се доста ћути. Оправдано?

Не можемо ми ништа залечити, немамо никакву реалну моћ, али можемо помоћи у процесу. Људи путују, причају, друже се, па и свађају, некад тај џумбус, ако нема озбиљних последица, зна бити симпатичан. Ћути се онако традиционално, знаш како, боље да ти ништа не говорим... Иако је забавно кад се проговори, није без неке везе, добро је познавао људе, рахметли Џемал Биједић и овдашње људе називао – чаршијски банализатори.

Може ли људе данас ишта да уједини као што их је ујединио, на пример, Шантићев гроб? Шта би био заједнички именилац око којег бисмо се морали окупити? Погибија деце? Данас људе више не уједињује ни бол. У Београду се десила трагедија над трагедијама, па се људи нису ујединили око тога да деца не треба да иду у школу-стратиште за десеторо деце... Заборављамо Шумарице, рушимо Партизанско гробље у Мостару, величамо зликовце и хуље, немамо поштовања према

образованима, слабијима, према жртвама. Ко смо то ми постали?

Производ система који је, заправо, у сталној транзицији, у којем постоје искључиво привремене вредности. Значи – нема ослонца, нема правила која важе за све. Такође, одговорности које смо раније делегирали систему полако се све сручују на наша плећа. Под таквим притиском, развија се само насилна природа капитализма. Сви против свих, на неки начин. Сваки дан морамо измишљати сами себе. Немаш ти више, не много експерата у неком подручју, све је на принципу сам свој мајстор, дословно ће све бити накриво и подерано. Изузев оних привилегованих, а то ће бити само јако богати. Тако да можда живимо последњи стадиј пре потпуне, рецимо, медмакс антиутопије.

Има ли неког ресета за нас? Неке нагодбе између оних који воде децу у стрељане и оних који децу воде у позориште, како да делимо овај свет у којем живимо? Надате ли се да се овде још увек нешто може променити? Има ли спаса од менталитета, од прошлости која се пројектује на будућност?

Није то само питање овдашње. Цели је свет упао у тај хаос. Просто нема никаквог баланса моћи на највишем ниову. Ко год располаже озбиљним новцем, може радити шта год хоће, где год то жели. Баш сам расположен јутрос, а?

Идеја за „Ноћ с Алексом“, чујемо, настала је у Тирани? Како?

Тако што смо се Ивица Буљан и ја, сплетом околности, срели тамо. Готово свакодневно смо одлазили ручати заједно. Ивица је радио неку представу, заборавих шта тачно, а ја згубиданио на резиденцији.

Може ли се преживети то кад неко твоје дело претвори у своје дело? Шта је боље пити уз то, пиво, вино или неку добру дуњу?

Лично, немам проблем с тим. Дапаче, био сам изнимно срећан што пролазим кроз тај процес. Поготово што Ивичине методе нису уобичајене, а верујем није ни представа коју је направио на основу мог ауторског текста. Трећи играч у причи био је продуцент Иван Вукоја који је у одређеним фазама ушао у припремне радње. А све смо реализовали у предивној радној атмосфери у Хрватском народном казалишту Мостар. Тад сам већ био пуки воајер.

Откријте нам неке нове писце, препоручите књиге, неке нове песме, да не полудимо скроз...

Све мање читам нове ауторе, ваљда је то последица уласка у средње године. Вратио сам се неким стварима које сам читао давно, а за које сам накнадно схватио да их нисам могао разумети на прави начин. Био сам углавном у праву. Дошао сам до једног закључка који засигурно не држи воду – да бисмо истински разумели књигу ваља имати онолико година колико је имао аутор кад ју је писао. То је, биће, због горког талого искуства.

Снежана Милетић

Иво Кршић
Алекса Шантић
у представи
„Ноћ с Алексом”

ДОК СВЕ ОПОЈНО МИРИШЕ НА ЈУГ

Средина је мерило слободe, изговори неко од глумаца у представи „Ноћ с Алексом”. Срећом, постоје појединци који својим талентима и даровитишћу да виде свет из његове утробе – и учине га чудеснијим за очи оних који су заслепљени потребама обичног дана, слободи умеју да дају крила орла, поглед сокола. Међу њима су и они који су доброта по сваку цену, њихова једина средина зове се слобода. Славни Мостарац који је праповод ове приче, овогодишњи позоријанци Милена Марковић и Дарко Цвијетић, али и тринаестогодишња Ема, девојчица која је страдала 3. маја у ОШ „Рибникар” након што је раширила своје мале шаке пред убицу и рекла – немој...

Како узлетети изнад средине, пробити границе слободe коју она намеће, говори глумац Иво Кршић који у представи „Ноћ с Алексом” игра Алексу Шантића.

Како се мери слобода у Мостару данас?

Рекао бих да се мери на два начина: један је индивидуални, и то је оно што радимо, живимо, стварамо те мале мехуре слободe у којима смо сигурни – то су породица, пријатељство, љубав, а друга слобода била би ова лицемерна слобода која постоји свугде и иста је у Мостару, као у Београду, Загребу, Сарајеву. То је лицемерство, међусобно оптуживање, одузимање слободa, неслушања. Неко је већ рекао да моја слобода престаје тамо где ваша почиње... Морамо се слушати, разумевати, знати комуницирати и онда та слобода може постојати. Постоји, наравно, и насилна слобода, коју узимаш угрожавајући друге. Сведоци смо и у регији шта се догађа. Та слобода је заиста све теже докучива.

Кажу да су се у дану сахране Алексе Шантића у граду Мостару ујединили сви људи да би га испратили на починак, верујући и неверници, свих идеологија, све их је уједино песник. Кажу да је то историјска чињеница, а прсто је за неверицу да људи и то могу... Постоји ли ишта данас што би ујединило људе, неки заједнички именилац

који би их окупио као заједницу мислећих и – за другог човека – емпатичних људи?

То је историјска чињеница. Када је Алекса Шантић умро, заиста су звонила звона Православне цркве, Католичке цркве, мујезин је певао, сва културноуметничка друштва скупила су се и певала му под прозором... Мислим да имамо много више заједничког него оног по чему се разликујемо.

Зашто се онда људи мање спајају по том заједничком, лакше их разједине разлике?

Ја сам позитивац. Увек. Одувек. Меша Селимовић је лепо рекао да зло није јаче, зло је видљивије. Гледајте данас у Новом Саду колико је добрих и нормалних људи имало нормалан дан, радили су, ишли на посао, радили нормалне, уобичајене ствари, својом нормалношћу допринели су заједници – као у мравињаку, све је било у реду, али онда су три човека урадила нешто лоше и сви су усмерили пажњу на њих. На пример, један је пио пијан, изазвао је судар и угрозио неког, и сва се наша пажња усмерила ка томе. Људи су такви, стално траже неку катарзу кроз причу о неким лошим стварима. Мислим да добру треба давати места у свом срцу. Треба себе научити да позитивно мислиш и радиш, тражиш позитивне људе и приче – у животу и медијима, превасходно у свом срцу. Сигуран сам да се веома лако могу договорити са вама и са човеком из Зимбабвеа, једноставно основне поставке свима су исте. И зато је чудно што само разлике тражимо, а има људи који искоришћавају нашу жељу да пратимо некога, идемо за неким.

Марко Томаш је данас један од аутентичних симбола Мостара, достојан наследник Шантићев, чија би „Писма с југа”, ту нежну оду Медитерану у залеђу, Шантић јамачно с осмехом сете читао. Ко су још његови симболи данас?

Мостар је град песникâ и музичарâ. Мали смо град, од 100.000 становника, али толико је доброг на том малом подручју. Имамо казалиште и позориште, луткарско позориште и казалиште, много поезије, „Зостер” је наш – из Мостара, Марио Кнезовић, изузетни музичар, с нама је у представи, као и музичар Владимир Мићковић, који изводи сефардске песме и има два, три албума. То су све дивни људи, и дивних је људи у Мостару много више него оних других. А Марко Томаш је посебан човек. Он није само Мостарац. Она је и Загребчанин, Београђанин, Сарајлија... Простор бивше Југославије узео је као своју мапу, по њој гази.

И сви они би могли да изговоре Томашеву реченицу из представе „Наши су животи само приче”. Као појединци, шта можемо урадити да наше приче не буду само обичне приче? Шта смо дужни да урадимо, које смо приче дужни гласно и упорно да говоримо?

Морамо говорити истину. Морају се ствари називати правим именима. Не треба се плашити.

А људи су уплашени, лако заћуте. Ово време јесте време сејања разних страхова, константно, од тих баналних попут драматичних најава црвеног и наранџастог аларма у контексту временских прилика, као да ће нас мало више кише удавити и мало више сунца спржити, до оног што се пласира кроз медије кроз ширење страхова поводом политике, економије, обичног, свакодневног живота...

То је мешавина механизма контроле – а нисам лик који верује у теорије завере, ево да то посматрамо кроз један пример: волео бих да цели свет долази у позориште да гледа представе. Неко ко има аутомобилску фирму волео би да сви купују аутомобиле од њега, власник фармацевутске фирме волео би да сви од њега купују вакцине, и то је нека уобичајена, нормална људска похлепа. Ми ваљда креирамо свет по себи и мислимо ујутро, кад се пробудимо да смо у праву, и с тим предубеђењем, с том неком индустријском улогом идемо у свет и онда говоримо, а кад сретнемо некога – све знамо, и ако не знамо, правимо се да све знамо. То је потпуно погрешно. Те индустријске улоге су веома погрешна ствар: ако не знам нешто, питаћу, није проблем. Знање се шири у концентричним круговима, данас постоје разни медији, људи реагују на прву лопту, имају две секунде да нешто прочитају. И то је то, одоше у град и носе то, а да нису размислили о томе. Ипак ми се чини: ако би се цео свет срушио у технолошком смислу, комплетна технологија уништила и не би било ничега, ако се вратимо на фабричке поставке – не кажем да то треба урадити, верујем да се ништа посебно не би догодило (с) људима. Људи би за пет, десет година научили поново да комуницирају другачије, почели би да пишу писма, можда бисмо слали голубове. И онда се ја не могу бојати ако ми неко говори – Ако се интернет сруши, шта ћемо?! Па нећемо ништа. Јешћемо кромпире.

То је рекао Анте Томић поводом најаве прошле економске кризе – док је прженог кромпира, ја се не бојим економске кризе...

Или што би рекао Маркес у „Пуковнику нема ко да пише”, односно његов јунак – пуковник, на самом крају роману. На питање шта ћемо јести, у последној реченици романа, одговара – говна. Најбољи крај романа – икада.

Кад се спушта у Мостар, из правца Сарајева, дуго пре него што се зацрвене кровови кућа, заплави се зелена Неретва, замирише југ на смиље и вресак. Које је боје Неретва данас?

Тиркизна. Тиркизна је због корита.

Снежана Милетић

**Јелена
Кордић Курет**
Перса Ђоровић у
представи
„Ноћ с Алексом“

РАЗОТКРИВАЊЕ ВЛАСТИТОГ ИДЕНТИТЕТА

„Ноћ с Алексом“ Хрватског народног казалишта Мостар је представа коју потписују песник Марко Томаш и редитељ Ивица Буљан. Деконструкција је кључна реч представе. Ко је Шантић? Ко уз њега пева? О чему певају? Како то читамо данас? Шта значи раскринкати табу? Шта значи деконструисати мит? О томе говоре и писац и редитељ. За Билтен говори и Јелена Кордић Курет која игра Персу, Алексину сестру која на сцени испушта један дуг, беспомоћан балкански крик. Питање је како реинтерпретирати прошлост? Како увидима мењати себе?

Сарадња са Ивицом Буљаном, шта вам је пружила као глумици?

То је једно од љепших искустава, имала сам их, на срећу, пар лијепих. Ушла сам у процес са великим очекивањима. Ивица Буљан, он је велико име нашег регионалног театра, а мени је најважније на људском нивоу да је он предивно биће и да је рад на представи био истраживачки, и не осјетиш га. Буљан је дошао са својом екипом и вјерујем да комуницирају телепатски (смех), кажем: не знам уопште како је настало свјетло, костим, било шта... прекрасно искуство, дао Бог да је таквих...

Код Буљана увек постоји покушај деконструкције, датабуизације. Ко је за вас Шантић, након овог искуства? Говорите монолог на крају представе из перспективе Шантићеве сестре, тај монолог боли, детабуизира, каже: 'ајмо сада рећи оно што се зна, али се ћути, колико на овим просторима мајке умеју дезавуисати синове, хајде да томе погледамо у очи: колико нас кошта несучавање? Перса, сестра Шантићева, неко је кога је и песник Марко Томаш окарактерисао као сведока ондашњег времена, она говори тај монолог. То је и дан-данас тако. Перса је представница жене у друштву, она има функцију, врло је јасна граница шта је она, где припада као мајка, као жена, шта год. Нијема је Перса али и те како има шта за рећи. Разрешење након братовљеве смрти, где она пљусне тај монолог. Чини ми се да је Марко Тамаш тако пљуснуо тај монолог, ту силу коју цијели живот држи у себи, а то су потиснути садржаји цијелог нашег друштва.

Како доживљавате сусрет Шантића и Томаша, Шантић је несумњиво и данас велики, Томаш је несумњиво и данас жесток, имамо ту и Црњанског ако ћемо о жестини, али шта је за вас тај сусрет?

Жао ми је што Марко Томаш није данас овде, нисам Мостарка, немам ту врсту интимне повезаности коју имају моје колеге из Мостара. Заправо сам тек сада спознала колико је то велики писац, а опет тако локалан. Што се тиче Томаша и Шантића, мени то изгледа као нека врста његовог суочавања а тим шта је Шантић данас и то је све нека врста разоткривања властитог идентитета кроз процес.

Живимо у цивилизацији у којој се идентитети расплињују. Гете је писао разговарајући са Хафизом. Карахасан нас је напустио, велики заговорник дијалога са онима који су браћа по духу и који су били пре нас. Шта нам доносе ти сусрети?

Не знам али знам да, ако човјек има потребу улазити у те просторе, онда је то важно и треба да се деси.

Шта је најдрагоценије за вас у овом процесу?

Упознати нове дивне људе, између осталог и Владимира Мићковића, дивног нашег кипара по струци који неодољиво пева сефардску музику.

Шта припремате у позоришту у Мостару?

У плану је „Стаклена менаџерија“ Тенесија Вилијамса, режира Иван Планинић.

Шта је у данашњем свету, отуђеном, пуном страха и лишеном емпатије, шта је данас субверзија?

Позориште, умјетност опћенито, слобода, истина.

Наташа Гвозденовић

ЈУЧЕ НА ПОЗОРЈУ

Отворена 64. Изложба „Сцена, маска, костим, лутка“ ХЕРОИНЕ ГЛУМИШТА СТВОРЕНЕ ДЕЧЈОМ МАШТОМ

Посве оправдано сваке стеријанске сезоне влада велико узбуђење пред отварање изложбе дечјег стваралаштва. Таква је атмосфера била и јуче у Горњем фоајеу сцене „Јован Ђорђевић“, где су се уочи отварања 64. Изложбе „Сцена, маска, костим, лутка“, ове године са пратећом темом „Хероине глумишта“, окупиле најмлађи театарски поклоници, деца чији су маштовити, пажње вредни ликовни радови изложени, те њихови ментори и наставници, родитељи, баке и деке, тетке и комшије... Најуспешнијим ауторкама и ауторима ликовних радова, по оцени жирија, уручене су награде.

Изложбу ликовних радова деце и омладине Србије, која се у оквиру Стеријиног позорја приређује од 1959, организује Центар за ликовно васпитање деце и омладине Војводине, који се већ 69 година бави афирмацијом дечјег ликовног стваралаштва и усавршавањем наставе ликовне културе. Центар је јединствена установа овакве врсте у нашој земљи.

Фото: М. Блашковић

Циљ изложбе, по речима графичарке, професорке ликовне културе, директорке Центра за ликовно васпитање Љубице Танкосић, јесте да се путем позоришне уметности деца мотивишу према ликовном изражавању и према позоришној уметности уопште, те на тај начин утиче на њихове естетске и креативне личности. Деца и младима се овом изложбом пружа прилика да упознају свет позоришта и указује могућност стварања кроз игру и учење.

„Ваша изложба је важан део Стеријиног позорја, великог празника позоришта у Србији. Више од 60 година, колико се Позорје дружи с вама, много је – они који су учествовали на првој оваквој изложби сада су ваше баке и деке. Радује ме што сте посвећени уметности, јер уметност је, уз науку и филозофију, нешто најзначајније у животу“, рекао је **Горан Ибрајтер**, помоћник директора Стеријиног позорја и прогласио изложбу отвореном. Потом је најавио плесни програм који су припремиле девојчице из новосадског „City Dance Studio“. Кореографкиња Милена Китасовић осмислила је кореографију на музику „A Spoonful of Sugar“, коју је извела девојчица Емилија Мишић, док су кореографију „Money makes the world go round“ отплесале девојчице из „Мале групе“ овог студија.

Бранислава Опрановић

НАГРАДЕ

Награде за сцену

1. награда – **Марко Корлат**, 5. разред; ментор: Катарина Максић, ОШ „Светозар Марковић Тоза“, Нови Сад
2. награда – **Игор Сантовац**, 6. разред; ментор: Јелена Поповић, ОШ „Јован Јовановић Змај“, Србобран
3. награда – **Лука Стамески**, 6 година; ментор: Мирјана Матић, Вртић „Лилипут“, Нови Сад

Фото: М. Блашковић

Награде часописа „Машталица“

- Василије Петковић**, 5 година, ментор: Мирјана Матић, Вртић „Лилипут“, Нови Сад
Угљеша Вучић, 1. разред, ментор: Марјана Матић, ОШ „10. октобар“, Суботица

Похвале

- Милица Столић**, 4. разред; ментор: Вера Стојшић Гашпаровски, ОШ „Јован Јовановић Змај“, Сремска Каменица
Василије Плавшић, 1. разред; ментор: Марјана Никић, ОШ „10. октобар“, Суботица
Теодор Хусар, 3. разред, ментор: Габриела Фараго, ОШ „10. октобар“, Суботица

Награде за сцену у категорији ликовних радионица

1. награда – **Ема Малешевић**, 6 година, ментор: Ивана Јосиповић, Артеље центар, Београд
2. награда – **Дуња Ивановић**, ментор: Ирена Јовановић, ликовни атеље ИРИЈА.АРТ, Београд

Похвала

- Лара Остојић**, 9 година, ментор: Ивана Јосиповић, Артеље центар, Београд

Награде за маску

1. награда – **Уна Кеча**, 5. разред, ментор: Маја Стојановић, ОШ „Душан Радовић“, Нови Сад
2. награда – **Лилиен Нађ Канас**, 5. разред, ментор: Магдолна Шандор, ОШ „Петефи Шандор, Бечеј
3. награда – **Александра Радуновић**, 7. разред, ментор: Јасмина Вилић, ШОСО „Милан Петровић“, Нови Сад

Похвале

- Сандра Тегелтиј**, 6. разред ментор: Љупка Ерг, Ош „Свети Сава“, Руменка
Ленка Милошевић, 5. разред, ментор: Катарина Максић, ОШ „Светозар Марковић Тоза“, Нови Сад
Сања Ифију, 7. разред, ментор: Јелена Поповић, ОШ „Јован Јовановић Змај“, Србобран

Награде за маску у категорији ликовних радионица

1. награда – **Нађа Перовић**, 7. година, ментор: Марта Киш Бутерер, Ликовна радионица „МАРТА“, Нови Сад
2. награда – **Никола Коњикушић**, 3. разред, ментор: Емилија Грубанов Мартинек, Ликовна радионица „ЕМАрт“, Суботица
3. награда – **Јеврем Милановић**, 9 година, ментори: Даниела и Доминика Морариу, Школица/ Атеље Морариу, Вршац

Похвале

- Димитрије Станковић**, 9 година, ментор: Маја Стојановић, Друштво за пордшку особама са аутизмом Града Новог Сада, Нови Сад
Ирина Путилова, 7 година, ментор: Дејана Нешовић, Миа Стојановић, УГ Студио Мано, Нови Сад

Награде за костим

1. награда – **Давид Сикора**, 3. разред, ментор: Тунде Галамбос, ОШ „Ђуро Салај“, Суботица
2. награда – **Нађа Миливојевић**, 7. разред, ментор: Љубиша Благојевић, ОШ „Бранко Радичевић“, Неготин
3. награда – **Јанош Бучу**, 3. разред, ментор: Габриела Фараго, ОШ „10. Октобар“, Суботица

Похвала

Јована Јовановић, 17 година, ментор: Наташа Трајковић, ТШ „Милева Марић Ајнштајн“, Нови Сад

Награде за костим у категорији ликовних радионица

1. награда – **Ромина Вереш**, 3. разред, ментор: Естер Салаи, Куд „Лифка Шандор“, Хајдуково
2. награда – **Рина Барачков**, 11 година, ментор: Кристина Додевски, Креатива АРТ, Лештане
3. награда – **Ленка Јовановић**, 6 година, ментор: Јелена Петровић, АРТ Лабораторија, Београд

Похвале

Адел Енги, 2. разред, ментор: Естер Салаи, Куд „Лифка Шандор“, Хајдуково
Љубица Паламаревевић, 12 година, ментор: Јелена Петровић, АРТ Лабораторија, Београд

Награда за лутку

1. награда – **Сара Недељковић**, 11 година, ментор: Драгана Малушић, ОШ „Стефан Дечански“, Београд
2. награда – **Андреја Лончаревић**, ОШ „Бошко Палковљевић Пинки“, Сремска Митровица
3. награда – **Неда Крстић**, 2. разред, ментор: Данијела Крстић, ОШ „Љупче Шпанац“, Бела Паланка

Похвале

Милица Мићуновић, 6. разред, ментор: Катарина Максић, ОШ „Светозар Марковић Тоза“, Нови Сад
Анђела Раденовић, 6. разред, ментор: Драгана Малушић, ОШ „Стефан Дечански“, Београд
Страхиња Шимулак, 5. разред, ментор: Биљана Балог, ОШ „Бранко Радичевић“, Нови Сад

Награда менторима за колекцију радова

Драгана Малушић, ОШ „Стефан Дечански“, Београд
Ивана Јосиповић, Артеље центар, Београд
Јелена Петровић, АРТ Лабораторија, Београд

Жири за избор и награђивање радова

ДРАГАНА ВИЛОТИЋ, архитекта и сценски дизајнер, доцент на Факултету техничких наука, Нови Сад; **ЈОВАНА ДЕСПИЋ**, дипломирани сликар и дипломирани костимограф, Нови Сад; **РАТКА ЂИДЕР**, ликовни педагог, Сремски Карловци; **ЈЕЛЕНА ТИШМА**, стручни сарадника за ликовно ПУ „Радосно детињство“, Нови Сад; **Мр ЕВА ФЕДИ**, ликовни педагог, Нови Сад; **ЉУБИЦА ТАНКОСИЋ**, директор Центра за ликовно васпитање, Нови Сад

КОСТИМ ЗА ЈЕДНОГ ЧОВЕКА

Мастер изложба студената Савремене архитектуре и дизајна ФТН Нови Сад

„Већ је постала традиција на нашим мастер студијама да студенти у факултетској радионици активно испрате цео процес чији је крајњи продукт изложбени костим“, рекла је **Селена Орб**, менторка доценткиња на Одсеку за уметност и дизајн Департмана за архитектуру и урбанизам Факултета техничких наука у Новом Саду на отварању изложбе „Изложбени костим за једног човека“.

Жељко Груловић, члан дежурног тима Шок задруге чија се галерији налази у пасажу Змај Јовине 22, подсетио је на вишегодишњу сарадњу Шок задруге, Факултета техничких наука и Стеријиног позорја, чиме се пратећи садржаји важни и за уметност театра и за визуелну уметност не само приказују већ и обогаћују.

Фото: М. Блашковић

Изложбу чини шест одевних комада које су студенти замислили и израдили сопственим рукама. Костими одражавају различите физичке одлике ликова.

„Свако од аутора, Соња Брдар, Марина Маџар, Ема Павловић, Итана Шестовић, Иван Вучковић и Ненад Џура, замислио је неку личност и стварао костим баш за њу. И то не само на крају процеса, већ од почетка, од избора материјала, интервенције на тканини, преношења кроја, резања, па све до финалног шивења на машини“, рекла је Селена Орб описујући изложене радове који код посетилаца, од првог трена, изазивају жељу да се у њих увуку и нађу баш у тој ситуацији за коју су и креирани.

Руководилац Одсека **др Татјана Дадих Динуловић** напоменула је да студенти аутори нису у могућности да кажу за кога су креирали и израдили своје костиме, јер не присуствују изложби – професори су јуче, ипак, аминовали ту њихову намеру и испратили их у Београд на скуп против насиља.

Бранислава Опрановић

„Уђи – унутра“, изложба тактилних и аудитивних објеката

ПОДУХВАТ ДОБРА СА ВЕЛИКИМ „Д“

Готово свима су нам пуна уста емпатије и подршке већ при самом помену особа са инвалидитетом. Тврдимо да имамо разумевања, чак, неретко, неки се тиме обилато хвалишу. Уби нас самохвалисање, које често не подразумева много делања.

Отуда је још значајније оно што је четворо младих ликовних уметника и четворо младих песника, окупљених у Удружење грађана РеАктор, градило и саградило за слабовиде и особе са оштећеним чулом вида, те се њихов пројекат „Уђи – унутра“ с правом може назвати подухватом. Уласком у друге формате уметности уметници и песници учинили су Добро (са великим „Д“) – остварена замисао усмерена је ка другима, ка инклузивности. Зато је и подухват! Неће проћи много времена, а у позришним салама, у публици, захваљујући и оваквим пројектима, седеће и особе с оштећеним чулом вида.

Пројекат подржан на Јавном конкурс за суфинансирање пројеката у култури којима се доприноси повећавању приступачности културних садржаја у 2023. Градске управе за културу Новог Сада, у сарадњи са Стеријиним позорјем, постављен је као изложба тактилних и аудитивних објеката „Уђи – унутра“. Изложба је отворена у Доњем фоајеу Сцене „Пера Добриновић“ СНП-а између две представе у програму фестивала.

је Дарија Драгојловић која је поставку синоћ „предала“ посетиоцима Стеријиног позорја.

Млади песници/песникиње и визуелни уметници/уметнице локалне сцене, изашли су из уобичајених улога и креирали уметничке радове (инсталације) чије је значајно обележје, уз несумљиву уметничку вредност, инклузивност. Свака инсталација укључује и аудио снимак песме, те тако обједињује песничку и визуелну форму, чиме се повећавају могућности за вишестрано разумевање радова.

Тактилни објекти које су технички извели **Владимир Илић** и **Константинос Петровић**, названи су по песмама и радовима:

„Потоп“ – песникиња **Снежана Николић** и уметница **Дарија Драгојловић**

Фото: М. Блашковић

„Пуцање у кајсије“ – песникиња **Јелена Анђеловска** и уметник **Бојан Дојкић**

„Пут“ – песникиња **Витомирка Вита Требовац** и уметница **Милица Весић**

„Под нашим корацима“ – песник **Стеван Брадић** и уметница **Адриен Ујхази**

Изложба чији су експонати стварани и у сарадњи са наставницима и децом ШОСО „Милан Петровић“ у Новом Саду, путоваће и биће оцењена, сва је прилика, и у другим градовима и на фестивалима. Оцена која креће из срца деце Школе „Милан Петровић“ биће засигурно најзначајнија.

Бранислава Опрановић

Фото: М. Блашковић

„Поред тога што је пројекат усмерен на следеће и слабовиде особе, његов циљ је и подстицање уметника, културних радника и установа да се на иновативне начине представи позоришна и сценска уметност, која је због формата претежно неприступачна особама са оштећеним чулом вида. У исто време циљ је и да се на основу иновативних начина за представљање инклузивних радова шири свест о потреби за учесталијим пројектима сличног типа у области културе и уметности“, нагласила

ОКРУГЛИ СТО: ШТО НА ПОДУ СПАВАШ

СИНЕ, ШТО НА ПОДУ СПАВАШ?

Округлом столу о представи „Што на поду спаваш“ (Српско народно позориште Нови Сад, Градско драмско казалиште „Гавела“ Загреб, Народно позориште Сарајево и МЕСС Сарајево) присуствовали су редитељ **Кокан Младеновић**, писац **Дарко Цвијетић** и глумци **Свен Шестац** и **Алдин Омеровић**. Представу је режирао **Кокан Младеновић** према роману Дарка Цвијетића, а драматизацију су радили **Кокан Младеновић**, **Мина Петрић**, **Дарко Цвијетић** и **Дубравко Михановић**.

Влатко Илић је на самом почетку нагласио да је драматизацију радио Дарко Цвијетић са већом екипом. Покретно је тему о увођењу писца на сцену и у цео позоришни процес.

Дарко Цвијетић је рекао да је остао шокиран када је Кокан Младеновић предложио да учествује у представи. „Био је то збуњујући и емотиван процес, имао сам невероватну подршку колега, успели смо да дотакнемо све елементе емоције које су значајне. То је било невероватно искуство и вероватно га нећу никада заборавити. Нисам ни слутио да ће овај роман бити на тај начин представљен“.

Гласање публике за најбољу представу ШТО НА ПОДУ СПАВАШ – 4,64

Редитељ **Кокан Младеновић** рекао је да је реч о роману који је предрагоцен. „Најприродније је било да Дарко буде ту. Дарко је сјајан антиратни песник и није само писац овог времена, већ је симбол храбрости и људскости. Можда ће на овим просторима људи победити. Није питање којем народу припадамо, већ шта је мера наше људскости. Цела представа је настала на трагу романа, ми смо почели с читањем романа наглас, читали смо улоге и истраживали чега све ту има. Свесно смо у том процесу повређивали Дарка, жртвујући Дарка откривали смо истину без обзира на народе и политике“.

Модератор **др Влатко Илић** истакао је да је важно преиспитивање културе сећања и онога што би могло да буде истина. Важно је ко прича причу и ко преноси глас.

Дарко Цвијетић је рекао да ми живимо неколико истина које егзистирају заједно. „Ја сам се служио својим сећањем, дугом према рођеном брату и породици која је свашта прошла. Нисам ни сањао да ће роман доћи до представе, покушавао сам да представим тај дуг нечему што можемо назвати истинитошћу. Публика показује да смо успели у томе, то се види по њиховим реакцијама“.

Влатко Илић је поставио питање за Дарка Цвијетића као глумца о утицају које је искуство у позоришту имало на овај процес. „То је право питање, то је врло чудна ситуација у којој се нађете, врло је мали број писаца који су

се нашли у позицији да играју сами себе. То је троструко дно, ми покушавамо да тврдимо да смо то иако јесмо то. Ја сам се трудио да послушам своје колеге и да охладим емоције, ако уђемо у представу са емоцијама које су у роману, то не би било добро. Трудио сам се да охладим емоције да бих могао да преживим. То је тешко и не верујем да сам успео до краја.

У разговор се укључио и **Алдин Омеровић**. „Кућа у којој је нас Кокан окупио јесте кућа људскости. Нисам имао сумњу зато што смо радили са њим, иако питате сами себе како ће реаговати у Сарајево, али то све иде уз наш посао. У пројекат сам ушао отвореног срца, нимало не сумњајући да ће бити реч о представи која ће остати једино мерило људскости, покушаће да дотакне ране из свих простора и да колико може реално прикаже то време. Доказ за то је реакција људи из Сарајева који су били активни учесници у свему томе. Они кажу да је то људска представа и то је доказ да смо успели“.

Свен Шестац додао је да представа још није играла у Загребу. „Играти пред публиком у разним градовима нема неке велике разлике јер ми не прозивамо и не упиремо прстом. Ми прозивамо нељудскост и желимо да се то никада више не догоди. Сам спој та три казалишта јесте највећи успех ове представе. Суигра глумаца из Србије, Хрватске и Босне и Херцеговине чини да овај пројекат буде оно што је некад било. Ако је ова представа оно што ће поново учинити да се екипе мешају, онда смо већ урадили један важан посао“.

Влатко Илић је приметио да се то заједништво прелива и у гледалиште и да се дељено искуство примети.

Из публике се јавила Гордана Нонин која је поставила питање о суштини културе сећања, закључивши да представа може бити та која указује на то да насиље не престаје уколико се не осуди и да то доводи до оваквог друштва у којем живимо.

Кокан Младеновић је одговорио и рекао да је екипа из Босне, Хрватске и Србије хтела да се не интерпретирају други људи, да се избегну те поделе и да не говоримо „нашу верзију“ истине. „Било је битно да схватимо ко су ти људи, која су њихова искуства, цео процес је био са пуно емпатије, то је наш заједнички рад и нико од нас нема индентично искуство. Надам се да ће бити помака у третману наше историје. Данас је херој неко ко је убио

Фото: Б. Лучић

осам хиљада људи у два дана, а то не сме да се дешава. Ови који данас чине власт у Србији морају да имају снаге да заврше рат бар што се Србије тиче“.

Влатко Илић додао је да ова представа јесте добар пример како се третира култура сећања. Негује се и проблемски однос према ономе чега се ми сами сећамо и како се сећамо.

Писац **Дарко Цвијетић** је рекао: „Био сам сведок, и чак ни самом себи често не могу веровати оно што сам видео, човечност је у стању да се сама унакази, од зечића постају звери и још већом брзином се враћају из звери у зечиће. Они који су били на страни зла, сада су добре комшије и праве се да се ништа није догодило. Ти људи су врло усамљени људи, питање је како те људе вратити натраг у друштво а да се не наруши човечност, успони и падови попут *Шиндлеровог лифта*. Нисмо ни свесни да се не налазимо не у лифту већ у гиљотини“.

Из публике се јавио **Лука Кеџман** из Бањалуке. „Јавио сам се из два разлога. Први је тај јер ова представа говори из личне перспективе и остали сте доследни томе. То издваја ову представу, заиста имамо причу о судбини у ненормалним временима. Таквих прича и таквих судбина има на хиљаде. Мени је фасцинантно да овај рат има толико изведби у позориштима. Мислим да су сви чекали да прође пристојно време да се наталоже истине и неистине и да се проговори о томе. Питање је колико истине има, да ли је било овако, да ли се тако завршило. Стално имам осећај да се трудимо да евоцирамо то и да покренемо културу сећања. Не видим са свих страна жељу да се то евоцирање деси. Треба да се стави тачка на то. Треба да се искрено седне и да се говори о култури сећања и тако би поново направили Југославију. Створили смо нешто ново и не треба нам то. Кокан поново показује како се режира ансамбл представа, глумци играју 110% посто“.

Влатко Илић је рекао да је култура сећања велика тема када говоримо о историји. Постојали су она мишљења да после Холокауста не треба писати поезију. **Кокан Младеновић** је рекао да је ова представа требала настати у Сарајеву. „Немогуће је да ова представа настане само у Сарајеву, као што је немогуће да *Шиндлеров лифт* настане у Бањалуци. Ми нисмо хтели да се одређујемо према странама већ према људима. Ове теме чине роман вулгарно актуелним, те

поделе постоје, класификације и веома тешко може да дође у заједничко мишљење о ономе што се догодило. Немам оптимизам на тему колективног бољитка“.

Кроки сликара Уљеше Цолића из представе „Што на поду спаваш“

Алдин Омеровић је направио паралелу са фудбалом јер је Кокан Мурић у фудбалском смислу, зато што пре уласка у конкретан рад на сценама анализира особине глумца с којима ради. „Много времена смо проводили у импровизацијама, вежбама и зато глумац може да да све од себе. То је суштина да се сваки глумац због тога добро осетио на својој позицији и нема проблем да да све од себе“.

Кокан Младеновић је додао да је пробао да у структури и визуалу саме представе нађу простор који је хладан и који ће смирити представу. „Велики емотивни потенцијал литература носи сама. Овде постоји став према онима који праве рат, раде га у том неолибералном фашизму, због новца и имали смо распад једне идеологије. Тај брехтовски принцип је намерно уведен јер без њега би количина емоција била неупотребљива за позоришну представу“.

Милена Кулић

СТУДЕНТ КРИТИЧАР ШТО НА ПОДУ СПАВАШ

ШТО НА ПОДУ СПАВАШ?

Српско народно позориште, Народно позориште Сарајево и Драмско градско казалиште Гавела из Загреба удружују се у тројну копродукцију с циљем да направе представу према мотивима романа *Што на поду спаваш* Дарка Цвијетића, који у представи игра самог себе. Редитељ Кокан Младеновић и драматурзи Мина Петрић и Дубравко Михановић хватају се нимало лаког задатка драматизације процеса писања поменутог романа и у њему успевају захваљујући сукобу који проналазе између писца и његових мисли и сећања на своју породицу током рата који се почетком деведесетих година догодио на простору некадашње Југославије.

Осећању интимности које публика има са писцем, док се он суочава са питањем да ли вреди писати књигу о траумама проживљеним током рата или њих треба потиснути и заборавити, доприноси и то што су гледаоци на сцени; а ефективна редитељска решења доприносе динамичности представе и спречавају да препричавање, ког има доста, постане досадно. Писаћа машина се претвара у пиштољ из ког Дарко пуца на своје трауме екстернизоване у виду мртвих који се стално враћају, а сценографија (Маријела Хашимбеговић) састављена од хладњача за мртвачницу, по потреби, може да послужи и као воз, брдо или љуљашка.

У представи има неколико ефективних комичних сцена. Добар пример је „поглавље“ *Silent Gunpowder* у ком Дарков млади братанац (ког је урнебесно одиграо Саша Крмпотић) рођен у Америци држи *stand up* наступ у ком на шармантан начин наглашава апсурдност ратова који су се одиграли почетком деведесетих у Југославији. Ипак, преовлађујућа осећања која представа покушава да прикаже су туга и патња, а то најчешће ради на патетичан начин. Мелодрамски заплет између Дарковог брата Боте (ког игра Дарко Радојевић) и Сенке (Маја Изетбеговић) није уверљив и све време игра на општа осећања заљубљености и недостајања, јер је Сенка црно-бео лик и служи само за буђење поменутих осећања код публике.

Сећања са којима се Дарко суочава често делују као да навиру насумично, као да нису довољно добро структурирана у једну кохерентну причу. Такође, у његовим сећањима се појављује мноштво ликова и мотива које је тешко пратити од почетка до краја и због којих су битни ликови као што су Дарко, Бота и њихови родитељи, неретко стављени по страни и на тренутке заборављени. Лабава структура и вишак материјала директно утичу на то да публика не успева до краја да се повеже са Дарком и доживи катарзу у његовом суочавању са траумама која је и била циљ његове исповести и представе Кокана Младеновића.

Димитрије Петровић
Студент 4. године драматургије
Академија уметности Нови Сад

Округли сто: НОЋ С АЛЕКСОМ

РЕКОНСТРУКЦИЈА МИТА О АЛЕКСИ ШАНТИЋУ

Округлом столу о представи „Ноћ с Алексом“ Хрватског народног казалишта у Мостару у режији Ивице Буљана, по тексту Марка Томаша, присуствовали су **Иван Вукоја**, управник позоришта, глумци **Иво Крешић**, **Марио Кнезовић** и **Дамир Чобо**.

Иван Вукоја, управник ХНК Мостар, рекао је да је ова драма реконструкција епохе и да говори о стварним историјским чињеницама. „Марко Томаш је направио

опсежно историјско истраживање, а као аутор текста није то замишљао као повесну реконструкцију, већ у његовом имагинаријуму постали су ликови који су говорили оно што је он замислио. Ту идеју је појачао редитељ Ивица Буљан наглашавајући да се представа не бави историјском грађом, већ да је у питању својеврсна деконструкција једног мита који је створен о Шантићу, великом симболу и икони Мостара. Врло често се одмакнемо од онога што је било у стварности кроз време. Ово је поглед изнутра о Шантићу. У представи се говори о његовом унутарњем стању, кроз фиктивне разговоре са људима који су били битни у његовом животу, али и у књижевности и култури. Основни ниво је унутарњи свет Алексе Шантића и потреба да видимо шта је Алексу раздирало изнутра. Мислим да је представа врло комплексна и збиља је треба више пута гледати како би се сви концепти препознали“.

Влатко Илић напомиње да постоји нешто што је историографија када се ради на процесу и да треба да изградимо неки однос према њој. Поставио је питање о односу према грађи. На питање је одговорио **Иво Крешић**: „Ја сам живео у улици Алексе Шантића, а после смо ишли на гроб Алексе Шантића, први пут сам се пољубио испред гроба Алексе Шантића. Тек кад сам почео да радим на овој представи, схватио сам шта ми Алекса Шантић значи. Оно што смо ми радили јесте да је Алекса Шантић човек који се зноји, који има своје проблеме, слабости, мане и то песничтво је у другом плану, та поетика не може из њега да изађе. Припремајући се за ту улогу, прожет си кроз све то, поведи пишу људи који је пишу и то се може интерпретирати на разне начине. Моја повед не мора бити вама истина. Та универзалност коју је усталичио је универзална персона која може помоћи свима нама да боље живимо“.

Дамир Чобо додао је да је за цео процес требало месец дана. „Са Шантићем се први пут сусрећем у основној школи са песмама *Остајте овде* и *О класје моје*. Песма *Остајте овде* данас је важнија него икада. Када смо дошли да радимо на процесу ове представе, Ивица Буљан је био детаљан кад су у питању чињенице које су у представи. Захтевао је од нас да сви ми истражимо колико је тога утемељено на стварним догађајима, а колико тога је фикција. Наиме, све то што смо радили и свака сцена коју смо прошли била је донекле утемељена на субјективном доживљају оних који су упознали Шантића. И Црњански који је упознао Шантића на служењу војног рока у Мостару даје свој суд о њему. Врло је било комплексно бавити се тим виђењима Шантића и верујем да је све то на крају Ивица успео да усмери на прави пут који помаже данашњој публици, а и шире да се добије слика о Алекси Шантићу у целом миту који стоји иза њега“.

Управник позоришта **Иван Вукоја** напоменуо је да се све време прожима да је Шантић неодвојив од Мостара. Нисмо смели изневерити прецизна очекивања људи из Мостара. „Ми смо хтели бити аутентични, то је прича која је мостарска, и људи имају вишеслојне односе према Шантићу. Друга перспектива није свима угодна, представа дира у одређене митолошке димензије у слику која је створена и коју су људи одржавали више себе ради и

у то су читавали нека своја значења. Важно нам је да ова слика буде прихватљива свима. Важно нам је да се представа може играти било где. Хтели смо избећи било какво политиканство, а све повесне чињенице смо узели у разматрање“.

**Гласање публике за најбољу представу
НОЋ С АЛЕКСОМ – 3,54**

Марио Кнезовић додао је да би можда данас Алекса Шантић писао другачије. **Влатко Илић** је напоменуо да музика има велики утицај и да избор музике није случајан. Настоји се да се креира Мостар и питао је како изгледа представа на сцени у Мостару.

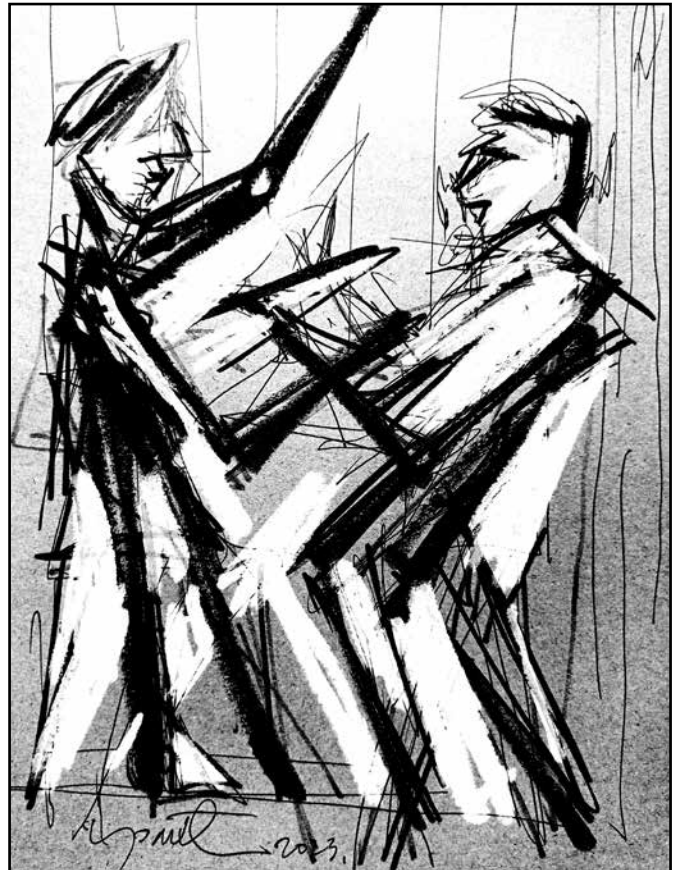
Дамир Чабо каже да нема разлике да ли се изводи на великој сцени или на мањој сцени. „Могло би се рећи да је и један и други приступ ефектан, све то сцену прошири на публику саму и публика постане део сцене“.

Из публике се јавио селектор овогодишњег Позорја **Миливоје Млађеновић** рекавши да се уверио да је ова представа апсолутно аутентична. „Аутентичност је њихова главна одлика, а чита се и њихово обраћање тлу, стварност коју промишљају критикују и преувеличавају, документарно сликају. За мене је једна од вредноста појаве овог позоришта и у том погледу што Стеријино позорје открива оне театре које нисмо имали прилику да видимо и да упоредимо и захвалан сам пријатељима из Мостара који су били са нама“.

Лука Кеџман из Бања Луке захвалио је што је направљена представа о Алекси Шантићу. „Жао ми је што се на оваквим фестивалима као што је Позорје не појављују први аутори, драмски писац и редитељ, а врло често би њима требало да упутимо питања, а остану глумци који увек ураде најбољи део свога посла. Када се прича о некоме ко је историјска личност, неминовно се супротстављају историјска и уметничка истина. Од историјске истине не сме да се одступи до оне мере где ће се она искривити. Питање је шта би неко могао да сазна о Шантићу из представе, а да не зна ко је Алекса Шантић. Питање је зашто није отишао негде иако су му други говорили да иде из Мостара. Жао ми је што није редитељ ту, када на сцени имате имена попут Дучића, Црњанског, Крлеже, физичка радња често смета говорној у овој представи. Не знам да ли је Позорје намерно направило потез да се представа игра на дан рођења Алексе Шантића, према томе – јуче сте играли рођенданску представу Алексе Шантића и то је симболичан знак и са тим сам дошао на извођење. Хвала вам што сте играли ову представу!“

Влатко Илић додао је да је важан однос историјске и уметничке истине. Када су овакве теме у питању, важно је напоменути да уметност не дугује ништа историји, уметничка истина има предност. На помен деконструкције уметничка истина има апсолутну предност.

Иван Вукоја додао је да се најисправнија историјска истина налази у поезији или у театру. „Нама свима је била изузетна част да будемо део Стеријиног позорја и

Кроки сликара Уљеше Цолића из представе „Ноћ с Алексом“

то сматрамо великим успехом, сви се красно осећамо и имамо све похвале за све сегменте овог фестивала, то је врхунски казалишни догађај и честитам на овом изнимном фестивалу. То је и одраније био дојам свих нас, редитељ Буљан и Марко Томаш деле наше мишљење и жао им је што нису са нама овде“.

Иво Крешћ је додао да сви имамо више идентитета. „Мене је занимао један слој лика Алексе Шантића. Кад смо разговарали како направити ту улогу држали смо се тога. Ми се не надамо таквом Мостару, ми га градим, ми га из дана у дан градим јер то је наш град. Ова представа је само мали каменчић у неговању нашег града“.

Влатко Илић је напоменуо да монолог на крају нуди савремену перспективу, реферише на савремени тренутак. Замолио је да се прокоментарише и завршница.

Дамир Чабо: „Ми смо при крају процеса на овој представи дошли до тога да нисмо имали целину када је представа у питању. Дошли смо на идеју да представа треба да се заврши са Персом и дошли смо до закључка да је ово Персина прича јер је њен глас најјачи, то је савремени крик којим се Ивица послужио. Мислим да је то један од најбољих потеза у овој представи, жена је та која коментира патријархално друштво у којем се и сама налази“.

Иван Вукоја додао је да је то једна од занимљивости ове представе. Овај текст је Марко Томаш радио за Хрватско народно казалиште у Мостару. „Ми смо се договорили да ћемо радити представу о Шантићу, да ће Марко писати текст, а Буљан режирати. Начелни договор био је да Иви-

ца учествује у настанку текста, ми смо на крају добили тај Марков текст и били смо прилично изненађени, познавајући Марка очекивали смо нешто другачије. Марко је знао да ће Ивица то читати у свом кључу. Били смо изненађени свим тим. Направљен је савремени помак у читању. Роберт Валтл као драматург сугерисао је да се укључи монолог на крају“.

Милена Кулић

СТУДЕНТ КРИТИЧАР НОЋ С АЛЕКСОМ

„СВИЈЕТ ПОСТОЈИ САМО У ЈЕЗИКУ“

Мостар. На огради Старог моста стоји младић, спреман да храбро скочи у Неретву. Местимично заинтересовани људи новчаним улогом лицитирају младићев скок, док припремају мобилне телефоне за фотографисање и снимање. Иза њих, у елегантном оделу, стоји дух Алексе Шантића и пажљиво их посматра.

Овом сценом почиње представа „Ноћ са Алексом“, по тексту Марка Томаша, у режији Ивице Буљана, којом се, такође, почиње развитак деконструкције мита о Алекси Шантићу, добром духу Мостара. На самртној постељи, размишљајући о животу који измиче и недосањаним идејама, Алекса Шантић се, у фантазмагоричним приказима, сусреће са важним личностима његовог животног пута: својом мајком, покојним братом, старим љубавима, својом сестром и знаменитим књижевним личностима као што су Јован Дучић, Милош Црњански и Мирослав Крлежа. Иза њих, као свевидећи посматрачи, стоје Алекса К. као Шантићев дух, и Певач, пратилац духа са анђеоским крилима. Кроз, некада и сасвим литерарне дијалоге са овим јунацима, Шантић се присећа историјских и културних околности које су одредиле његов животни пут, чиме Томаш спретно пропитује положај и третман уметника тог доба у малој средини. Стилизованом инсценирацијом периода друге половине 19. века и почетка 20. века, увођењем модерне реквизите и дизајном модерних костима, Буљан неупитно актуелизује Томашеву идеју. Одлуком да се опис сценског простора само изговори на почетку, Буљан отвара простор за разигравање и измена штање написаних сцена, које већим делом одају утисак несценичног, и у томе успева, дајући свакој од сцена ново и занимљиво сценско решење. Линија између фантазмагорије и стварности у овој представи је танка, а некад се на узбудљиве начине и прожима (поступак у којем покојни брат Јаков Шантић постаје Персино дете) чиме се непретенциозно слика Шантићево стање. Свака од сцена гради властиту атмосферу и готово да има засебан језик, те су прелази између сцена често оштри и неразумљиви, иако претопљени музиком и Шантићевим стиховима. Иако се може рећи да фантазија не познаје логичке условности, у мору симбола и поетско разиграних дијалога, као да је нужно дати неки оквир да би целина била јаснија. Овакав редитељски приступ тексту одређује про-

стор и за специфичну глумачку игру: она је ненаметљива (што понекад сваком дијалогу даје исту важност) и њоме доминира изразито занимљив и маштовит сценски покрет и непрестана активност свих глумаца, који су непрекидно на сцени. Особито узбудљиву изведбу игра Дамир Чобо, чија телесност готово да брише границе стварног на сцени. Њему се придружује и храбра игра Јелене Кордић Курет, у улози Радојке Персе Ђоровић, Шантићеве сестре и достојног чувара у његовим последњим данима. Грађењу посебне снелике атмосфере доприноси дизајн светла (Тони Сопрано Менеглејте и Сондаз), којим се вешто пробија четврти зид, музика на Шантићеве текстове (Митја Врховник Смеркар) и посебни мириси који појавном дају примесу етеричног. Музику на сцени изводи бенд који чине Марио Кнезовић и Владимир Мићковић који својим тактилним изведбама боје и надограђују глумачку игру. Готово на самом почетку, Алекса К. у свом монологу, тврдећи да нема постојања ако се оно не може поткрепити причом, говори да свет постоји само у језику.

Ивица Буљан кроз инсценирацију овог текста, на веома маштовит начин поручује да језик остаје једнослојан, ако не гради један опипљив и сензибилан свет.

Маша Павловић
Студенткиња 3. године мултимедијалне режије
Академија уметности Нови Сад

ДАНИ КЊИГЕ

НОВА ИЗДАЊА СТЕРИЈИНОГ ПОЗОРЈА

Други Дан књиге (понедељак, 29. мај) резервисан је за промоцију капиталног издања Стеријиног позорја „**Јоаким Вујић – сабрране драме**“ које је припредила Исидора Поповић.

„Након *Сабраних дела* Јована Стерије Поповића, Стеријино позорје је и овим капиталним издањем конкретизовало једну од својих примарних мисија – бригу о домаћој драмској баштини, што је уз све многобројне активности Позорја, заправо речит пример афирмације свих елемената који чине домаћу театарску уметност. Стеријина весела и жалосна позорја, груписана у два тома, као и Вујићеве *Сабране драме*. могу да заврше на полицама библиотека и читалица, али и да провоцирају настајак добрих представа, као што је то случај са инсценирацијом Стеријиних *Ајдука*, коју је, као копродукцију Стеријиног позорја и Народног позоришта Приштина са седиштем у Грачаници режирао, Анђелка Николић.“ (Александар Милосављевић, *Сцена 1*, јануар-март 2023).

СУТРА НА ПОЗОРЈУ ПОНЕДЕЉАК, 29. МАЈ

11.00 часова / Такмичарска селекција

Округли сто: Покојник

11.00 часова / СНП, Камерна сцена

Јавно читање радова студената драматургије

Академија уметности Бања Лука (Република Српска, Босна и Херцеговина)

и Академија уметности Нови Сад

14.00 часова / Академија уметности Нови Сад

Позорје младих

По мотивима текста Бертолта Брехта

Опера за три гроша

Факултет драмских уметности Београд

17.00 часова / СНП, горњи фоаје Сцене „Пера Добриновић“

Дани књиге

Промоција позоришних издања

Јокаим Вујић „Сабране драме“

Приредила Исидора Поповић

Учествују Исидора Поповић и Горан Ибрајтер

Ана Тасић „Трагови позоришне бесмртности“

Учествују Ана Тасић и Игор Бурић

19.00 часова / СНП, Сцена „Пера Добриновић“

Међународна селекција „Крућови“

ТЕНА – КРОНИКА РАСПАДА ЈЕДНЕ ЉЕПОТЕ

Текст: Јосип Козарац

Режија: Дражен Ференчина

ГДК „Гавела“ Загреб, ГК „Јоза Ивакић“ Винковци,

Луденс театар, Центар за цјеложивотно учење и културу Бјеловар

и Градско казалиште Пожега (Хрватска)

ТЕНА: Ти си тако добар. Узимаш и дајеш. И наш мјеру. И идеш даље ... Увијек идеш даље. Негдје даље. миришеш на млади посјечени храст. Боже, колико си ти убио хрastoва! Љубоморан си на мојега ратника. Ти немаш храбрости гледати смрт у очи.

20.00 часова / Културни центар Новог Сада

Позорје младих

Ежен Јонеско: Белава певачица

Академија уметности у Београду

21.00 час / СНП, Сцена „Јован Ђорђевић“

ТАКМИЧАРСКА СЕЛЕКЦИЈА

YANKEE ROSE

Текст: Слободан Обрадовић

Режија: Милош Лолић

Београдско драмско позориште

(Публика је на сцени)

АМЕРИКА: Откад се агонија звана „суђење“ окончала, списак мушкараца с којима сам излазила – чемер. Ловци на лову, пастуви без пребијене паре, оперски певач из Минесоте, ту и тамо понеки згодан алкохоличар (што је најгоре у њиховом друштву највише уживам), ови други су захтевни живи ужас. Али прија ми кад имам типа који тврди да сам му ја од највеће важности.

